

Θεσσαλονίκη πάνω - κάτω

ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΩΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

Το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης χαρακτηρίζεται από έντονη οικιστική πυκνότητα, η οποία καθιστά εξαιρετικά πολύτιμη την ύπαρξη δημόσιων ανοικτών χώρων, χώρων πρασίνου και αναψυχής, χώρων εκτόνωσης από την πυκνή αστική μάζα. Από την άλλη μεριά η έντονη ιστορική στρωματογραφία της πόλης προσφέρει απλόχερα την ανάδυση αρχαιολογικών ευρημάτων μέσα στη σύγχρονη δομή του ιστορικού κέντρου. Μέσα στην οικιστική πυκνότητα, οι αρχαιολογικοί χώροι, είτε εκτεταμένοι είτε ως αρχαιολογικά θραύσματα, εμφανίζονται ως τα μοναδικά πλέον κενά μέσα στο συνεχές του αστικού ιστού.

Η Θεσσαλονίκη είναι μια πόλη που τα μνημεία και τα ερείπια μιας πολυποικίλης ιστορικής στρωματογραφίας, βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τον σύγχρονο ιστό, καταγράφοντας τον ιστορικό της κοσμοπολιτισμό αλλά και μια αδιάλειπτη ιστορική συνέχεια. Οι υπάρχουσες χωρικές σχέσεις της σημερινής πόλης με τα μνημεία και τις αρχαιολογικές "ρωγμές" είναι σχέσεις οικειότητας και αμεσότητας, αν και, όχι πάντα αρμονικής συνύπαρξης. Τα μνημεία επιβάλλουν "ανάσες" στον αστικό ιστό, προκαλούν αλλαγή κλίμακας, συμβάλλουν στην ανθρώπινη επικοινωνία και την απρόσμενη ενσωμάτωση ενός διαφορετικού περιβάλλοντος. Υπάρχει πάντα μια ποικιλία συμβολισμών και σηματοδοτήσεων στον αστικό και κοινωνικό χώρο που περιβάλλει τα μνημεία της Θεσσαλονίκης: λατρεία, αναψυχή, επικοινωνία. Το γεγονός αυτό, δημιουργεί μια πολύ σημαντική και ενδιαφέρουσα ποικιλία στο περιβάλλον της πόλης και ανακουφίζει από το υλικό και "αισθητικό" του βάρος.

Παρά τις σχέσεις οικειότητας που αναπτύσσονται ανάμεσα στα μνημεία της Θεσσαλονίκης και τους κατοίκους της, ο κάθε αρχαιολογικός χώρος ή μνημείο λειτουργεί αποσπασματικά, τόσο σε σχέση με το άμεσο περιβάλλον του όσο και με τα υπόλοιπα μνημεία. Η ιστορική συνέχεια της πόλης διακόπτεται στη συνείδηση όσων την βιώνουν, είτε ως κάτοικοι, καθημερινοί περιπατητές και επισκέπτες των περιοχών αυτών, είτε ως ξένοι τουρίστες. Οι υπάρχουσες λειτουργικές δυσκολίες (διαφοροποίηση επιπέδων, οριοθέτηση, εγκατάλειψη) και η έλλειψη στρατηγικής ένταξης στη ζωή της πόλης αναιρούν ή δυσχεραίνουν την κατ' αρχήν καλή σχέση των κατοίκων της πόλης με τα μνημεία.

Η αποσπασματικότητα με την οποία εμφανίζεται η ιστορική στρωματογραφία της πόλης είναι αποτέλεσμα της επέκτασης του σύγχρονου αστικού ιστού και ως ένα βαθμό αποτελεί το φυσικό της επακόλουθο. Ενισχύεται όμως και από την αποσπασματικότητα με την οποία αντιμετωπίζεται ο κάθε αρχαιολογικός χώρος. Ο ιστορικός τόπος που βρίσκεται μέσα στον ιστό μιας σύγχρονης πόλης δεν αποτελεί αποκλειστικά πεδίο αρχαιολογικής έρευνας. Σημαντικό ζητούμενο είναι ο τρόπος ένταξής του στη ζωή της πό-

λης, η αξιοποίησή του ως δημόσιος ανοικτός χώρος, η αναβάθμιση της αντιληπτικής του εικόνας και η ενσωμάτωσή του σε ένα διευρυμένο ιστορικό πλέγμα που αυξάνει και την "διδασκτική" του τελικά λειτουργία.

Η σημερινή κατάσταση των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων της Θεσσαλονίκης, υπαγορεύει την αναγκαιότητα υλοποίησης ενός σημαντικού έργου που θα λαμβάνει υπόψη του την ιστορική στρωματογραφία της πόλης ως ενότητα και θα αντιμετωπίζει τους αρχαιολογικούς χώρους και τα αρχαιολογικά θραύσματα του ιστορικού κέντρου, όχι ως θύλακες απομόνωσης αλλά ως τόπους ένταξης, αναζητώντας το ενοποιητικό εκείνο μοντέλο που προσφέρει τη δυνατότητα να ξεδιπλωθεί η ιστορική συνέχεια και η πολιτισμική πολυμορφία της πόλης.

Συνεκτιμώντας όλα τα παραπάνω, καθώς και την αναγκαιότητα επανεξέτασης του ρόλου των αρχαιολογικών τόπων μέσα στο κέντρο της πόλης, το ΤΕΕ/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας και η Μόνιμη Επιτροπή Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, συγκρότησε ομάδα εργασίας για την πληρέστερη διερεύνηση του θέματος.

Η ομάδα εργασίας κατέληξε σε σχετική μελέτη, η οποία επιχειρεί τη σφαιρική διερεύνηση του δύσκολου αυτού θέματος. Μια δυσκολία που έγκειται καταρχήν, στο πρόβλημα ερμηνείας του ιστορικού τόπου και στον προσδιορισμό του ρόλου του, κυρίως μέσα στους σύγχρονους αστικούς σχηματισμούς. "Δεινόν τε και χαλεπόν ληφθήναι ο τόπος" λέει ο Αριστοτέλης, δηλώνοντας το δύσκολο πόνημα της κατανόησης του τόπου, που σίγουρα γίνεται δυσκολότερο όταν μιλάμε για τον προσδιορισμό της έννοιας του ιστορικού τόπου.

Η έννοια του τόπου στις ελληνικές πόλεις, με το συσσωρευμένο ιστορικό "βάρος" και την πυκνότητα των αναφορών τους, δεν μπηγké στον προ-